

KIS ÉRTÉKTÁRKÖNYV

Játékos füzet a Muravidéki Magyar Értéktárról

KIS ÉRTÉKTÁRKÖNYV

Játékos füzet a Muravidéki Magyar Értéktárról

Lendva
2022

Kiadja:
Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet

A kiadásért felel: Horváth Ferenc elnök

Szerkesztette: Balaskó Enikő

Szöveg: Balaskó Enikő

Lektorálta: Böröcz Nándor

Illusztráció: Ábrahám Klaudia

Grafikai tervezés és tördelés: Meszelics László, GraForma

Nyomda: DigiFot d. o. o.

Példányszám: 600

ISBN 978-961-95465-2-9

A Kis értéktárkönyv megjelenését a Hungarikum Bizottság és az Agrárminisztérium támogatta a HUNG-2021 számú pályázat keretében, valamint a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága.

A játékos füzet a Kelepelő muravidéki magyar gyermeklap
„Bölcs Bagoly a muravidéki értéktárról” című rovata továbbgondolásaként jött létre.
Közreműködő partner: Király M. Jutka felelős szerkesztő.

Kelepelő

Kedves Gyerekek!

Tudjátok-e, mik azok a nemzeti értékek és mi a Muravidéki Magyar Értéktár?

A nemzeti értékek olyan dolgok, kincsek, amelyek igazán fontosak számunkra és amelyekre különösen büszkék vagyunk. Nemzeti érték sok minden lehet: étel, ital, természeti kincs, hagyomány, gyógymód, technikai újítás, épület, szobor vagy akár egy nagyra becsült személy életműve.

Azt, hogy mi válhat muravidéki nemzeti értékke, egy bizottság – a Muravidéki Magyar Értéktár Bizottság – dönti el.

A Muravidéki Magyar Értéktár pedig egy olyan gyűjtemény, amely a Muravidéken található vagy a muravidéki magyarsághoz kapcsolódó nemzeti értékeket tartalmazza.

Füzetünkben néhány muravidéki nemzeti értéket mutatunk be. Oldd meg a hozzájuk kapcsolódó feladatokat és színezd ki a rajzokat, hogy igazán szépek legyenek!

Jó szórakozást!

A hetési viselet

KIEMELKEDŐ NEMZETI ÉRTÉK

A régi hetési viselet fehér vászonanyagból készült. Az ünnepi viselet gazdagon hímzett. Gyakori a piros szőtt szegély a férfi- és női ingeken, férfikötényeken és tarisznyákon. A férfiak bőgatyát viseltek, ami elé kötényt [*elekötü*] kötöttek. Nyáron az ingre sötétkék mellényt [*lájbi*], télen pedig ködmönt vettek fel. Mindig volt a fejükön pörgekalap. A lábukra csizma helyett sokáig csak bocskort húztak.

A nők régen a 3–4 alsószoknya felett fehér ráncos szoknyát [*kikliny*] viseltek, ami elé fehér kötényt kötöttek. Később színes szoknya került felülre, arra pedig egy fekete, gazdagon hímzett kötény. A bokros ujjú ingre vállkendőt [*mellkötü kendü*] kötöttek, télen pedig ködmönt vettek fel. A hajukat kontyba fonták, a fejüket egy nagy fehér kendővel, *pacsával* fedték be. A nők többnyire mezítláb jártak.

A női ködmönök hátát dús hímzés díszítette. Színezd ki a díszítést a rendelkezésedre álló fonalakkal! Ne feledkezz el a ködmön alapjáról és a fekete prémszegésről se, amit már elkezdtünk kiszínezni!

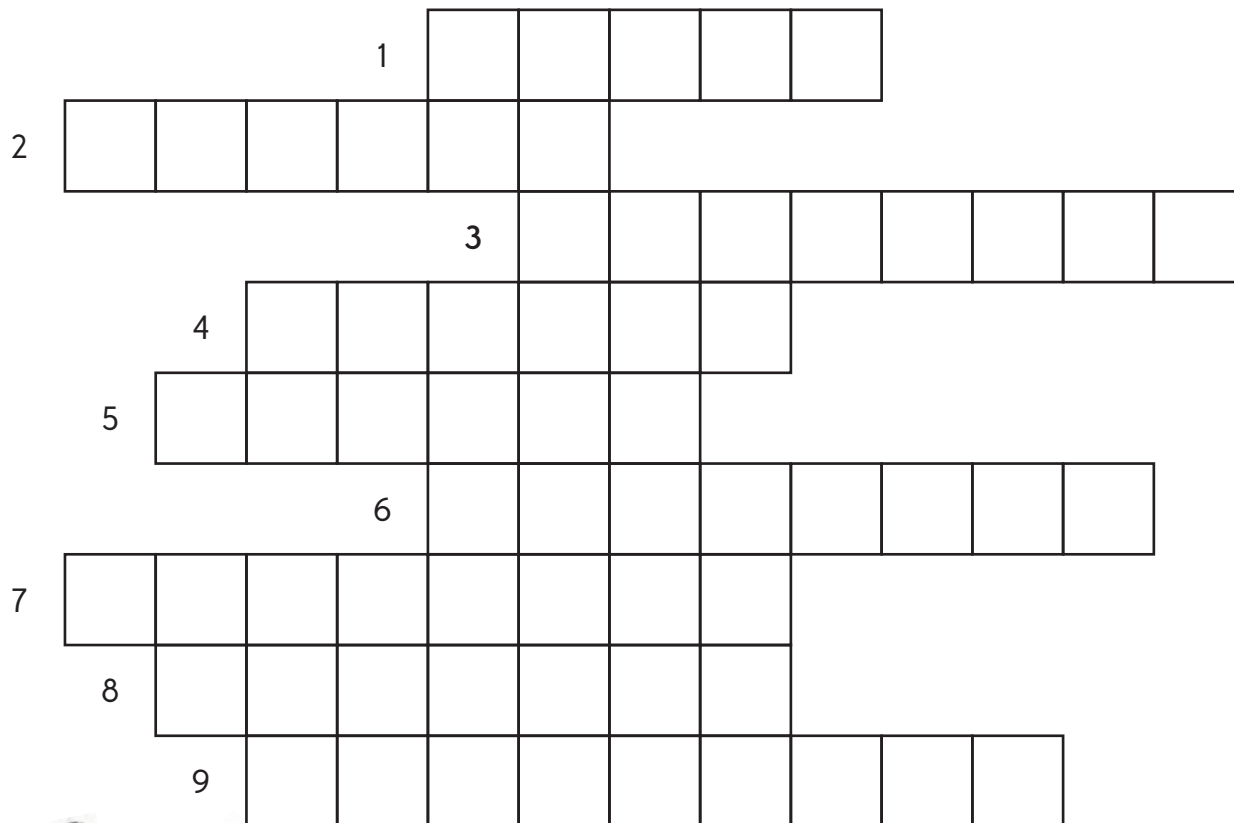

A Lendva-vidék népzeneje

Régen a Lendva-vidéken kukoricafosztáskor, tökmagköpesztéskor és tollfosztáskor tanultak táncolni a fiatal lányok és fiúk. Ilyenkor előkerült a citera, a *citora* vagy *szájmuzsika* (szájharmonika), illetve a harmonika. A Lendva-vidéki zenekarok tagjai pedig a prímás, a kontorás [kontrás vagy brácsás], a cimbalmos, a nagybögös és a flótás voltak.

Fejtsd meg a keresztrejtvényt! A megfejtésből megtudod, hogy a legtöbbször milyen eseményen játszott az öttagú zenekar.

A Gergely-járás

A Gergely-járás vagy gergelyezés egy házaló szokás, amely Göntérházában maradt fenn a legtovább. Négy jól éneklő, felső tagozatos fiú minden évben Szent Gergely napján, március 12-én végigjárta a falut. Betértek minden házhoz, elénekelték a tizenkét versszakból álló dalt, amivel iskolába hívták a gyerekeket, illetve adományt (pénzt és tojást) gyűjtöttek. A fiúk fején selyemszalaggal díszített kalap volt. A legjobb hangú fiúnál fakard volt, amire egy darab füstölt szalonnát húztak, a legmegbízhatóbb fiúnál volt a pénztárca, amibe a kapott pénzt rakták, a legerősebbnél pedig egy kosár, amibe az ajándékojást tették.

A

Karikázd be a képe-
ken az eltéréseket!
Melyik képen szerepel
pontosan a gergelye-
zés? Karikázd be a
kép betűjelét!

B

C

A Domonkosfai Porta

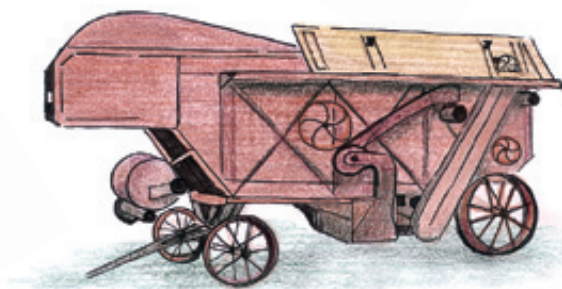
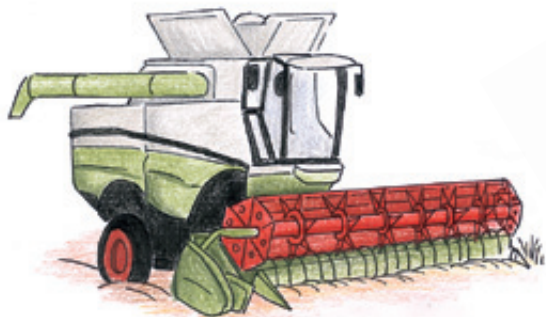
A Domonkosfai Porta egy tájház és múzeum, amelyben több néprajzi kiállítás tekinthető meg. A mezőgazdasági kiállításon megnézhetjük a régi szekereket, ekéket és más munkaeszközöket. A tájházban többféle programot is szerveznek, az egyik legnagyobb a hagyományos aratást és cséplést bemutató rendezvény.

Tudod-e, milyen szerszámokkal arattak régen?

Az aratás és cséplés ma kombájjal történik. Régen pedig sarlóval vagy kaszával arattak. A levágott szárazakat kévekbe kötötték. A cséplőgépbe kévénként rakták be a gabonát. A cséplőgép előtt cséphadaróval vagy „másfélfával” verték ki a magokat a kalászból. A cséphadaró egy hosszabb [nyél] és egy rövidebb [verő] rúdból állt, amit bőrszíjjal kötöttek össze.

A Muravidéken sokféle gabonát arattak: búza, zab, rozs, árpa, hajdina, köles. Ezek a gabonák azonban szétszóródtak a betűk gabonaföldjén. Segítsd megkeresni őket! Az elrejtett szavakat vízszintesen, függőlegesen és átlósan, de akár visszafelé is keresgélheted. A gabonaföldön keresd meg az aratáshoz kapcsolódó további szavakat is! A rajzok a segítségedre lesznek.

A	Ű	P	K	A	S	Z	A
B	N	R	É	C	E	F	Í
O	A	O	V	S	L	P	G
N	L	Z	E	É	Ö	R	H
J	T	S	F	P	K	F	A
Á	Z	S	Á	L	A	K	J
B	Á	A	R	Ö	Z	N	D
M	Ö	R	P	G	Ú	M	I
O	I	L	A	É	B	V	N
K	L	Ó	C	P	S	C	A

A Dobronoki György-ház

Dobronakon a Dobronoki György-ház mellett működik a Kézművességek Háza. A kézművesek különböző kézműves tárgyakat készítenek ott csuhéból, vesszőből, agyagból.

**Fejtsd meg az alábbi anagrammákat, és megtudod, mit készítenek a kézművesek!
A megfejtést kösd össze a megfelelő tárggyal!**

JÁTÍSMESOH _____
SZAKÁCSÉLEM _____

ORSÓK _____

GILINSA _____

KERECK _____

A batikolt hímes tojás

Egyik apró kincsünk a húsvéti hímes tojás. Az egyik legszebb díszítési technikát batikolásnak nevezik. A színe piros és fekete.

Így készül a batikolt hímes tojás:

1. A tölcséres írókába méhviaszt tesznek, majd azt gyertya felett felmelegítik. A tojásra forró viasszal mintát rajzolnak.

2. A megrajzolt tojást piros textilfestékbe rakják.

3. A pirosra festett tojásra a minta többi részét rajzolják meg viasszal, azokat, amelyeket pirosan szeretnének hagyni.

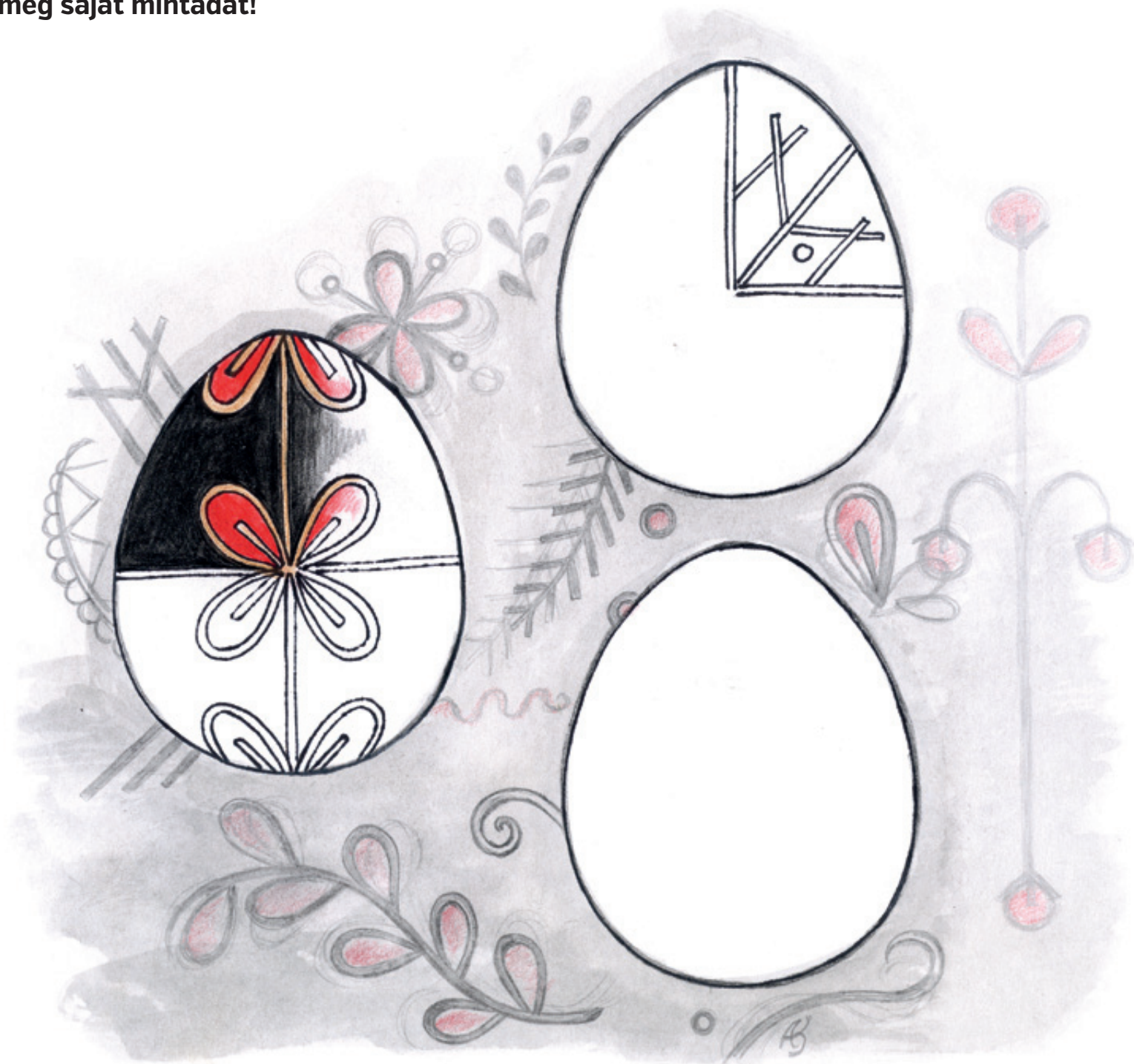
4. Az újra megrajzolt tojást fekete textilfestékbe teszik.

5. Amikor a tojás megszárad, gyertyaláng felett leolvasztják róla a viaszt, majd olajjal vagy zsírral dörzsölik át, hogy szép fényes legyen.

Egészítsd ki a hímes tojás mintáját, majd színezd ki a képet! Az utolsó tojáson rajzold meg saját mintádat!

A Lendva-vidéki vásárok

Alsólendva régen híres volt a vásáraitól, az elsőt több mint 650 évvel ezelőtt tartották. A régi vásárok közül napjainkban is megrendezik a Katalin-napit november 25-én. A Szent Katalin-templom előtt tartják. Ez a Lendvai Plébánia búcsúnapja.

Egykor Dobronak is híres volt a vásáraitól. Erre utalhat régi neve: Lendvavásárhely. A központi vásárt a Dobronaki Plébánia búcsúnapján tartották, július 25-én, Szent Jakab napján. A Jakab-napi vásár mai különlegessége, hogy ilyenkor néhány felnőtt és gyermek hetési viseletbe öltözik, úgy megy ki a vásárba.

Egészítsd ki a szövegeket a képek segítségével!

[1] A régi vásárokon ruhákat, lábbelit, murai _____ at ,

_____ at, szőlőkarókat lehetett kapni. A gyerekeket pedig

azok a sátrak érdekelték, amelyekben játékot, mézesbábót és színes _____ at

árultak. Az ő örömükre a vásártéren körhintát is felállítottak.

[2] Lendván és Dobronakon ma agyagból, bőrből, csuhéból és _____ ből

készült tárgyak, ékszerek, hímzések és szőttesek kaphatók a vásárban.

[3] A régi vásárokon régen pirosra sült friss pecsenyét kínáltak kettészelt fehér cipóban.

Lendván pedig ma sültkolbászt és _____ t,

Dobronakon

_____ t lehet kapni. Ma is lehet még vásárolni _____ ot,

sőt, ma már _____

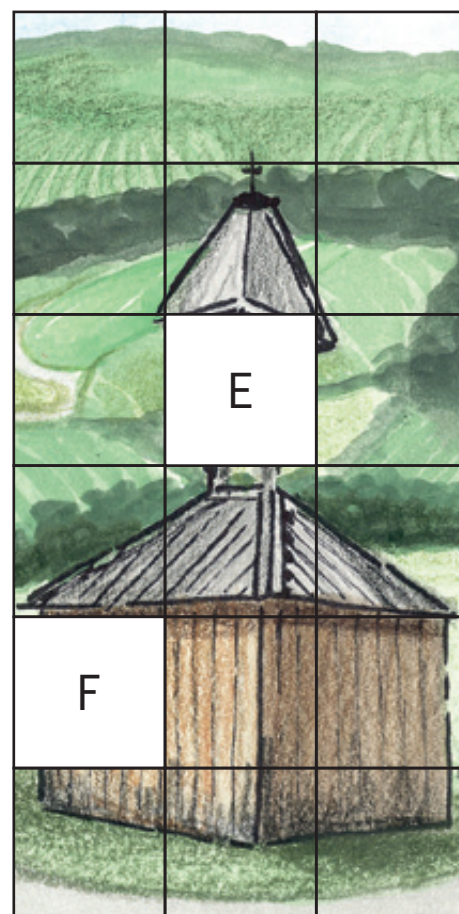
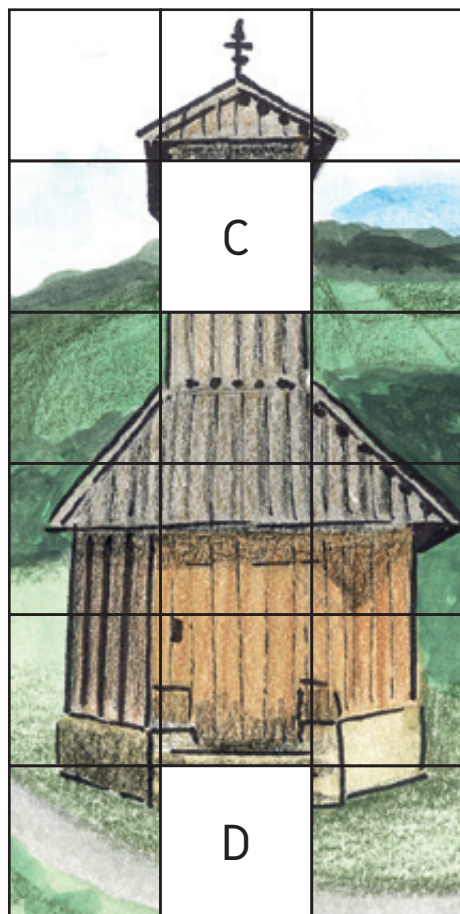
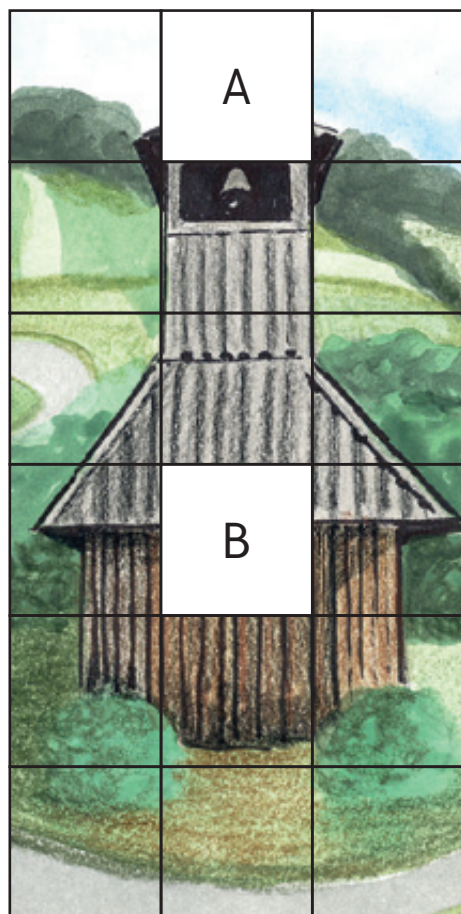
is kapható.

A szoknyásharangok

A harangozásnak figyelemfelkeltő szerepe van, régen általában valamilyen veszélyt jelzett. Harangot nemcsak a templomok tornyába szoktak helyezni, hanem fából ácsolt haranglábak tetejére is. A harangláb az időjárástól védi a harangot. A Lendva-vidékre jellemzők az úgynevezett szoknyásharangok, amelyek a tetőszerkezetük szoknyás alakjáról kapták a nevüket. Jellemző még rájuk, hogy a falu épületeinél nem sokkal magasabbak. Ma három faluban áll még szoknyásharang: Kámaházán, Göntérházán és Pincén.

Keresd meg, melyik puzzle-darab hova való! Írd a betű és a szám párvját a vonalra!

1

2

3

4

5

6

A harangvirág (mocsári kockásliliom)

A mocsári kockásliliomot a Muravidéken *harangvirágnak* nevezik. A hóvirág és a kankalin után a tavasz hírnökei közé tartozik. A mocsári kockásliliom a Lendva-vidéken ma már kevés helyen fordul elő. Elsősorban olyan réteken vagy erdőkben bukkanhatunk rá, amelyek a gyakori árvizek miatt nedvesek. A harangvirág védett növény, mert a rétek felszántása miatt mára szinte eltűnt. Márciusban vagy áprilisban virágzik. A virágai harangalakúak, egy száron néha két virág is előfordulhat. Színük bíbor vagy rózsaszín, amit sakktáblához hasonlatosan barnásvörös foltok tarkítanak. A virág néha fehér is lehet. Tő- és szárlevelei hosszúak és keskenyek. Gömb alakú hagymája mérgező anyagokat tartalmaz.

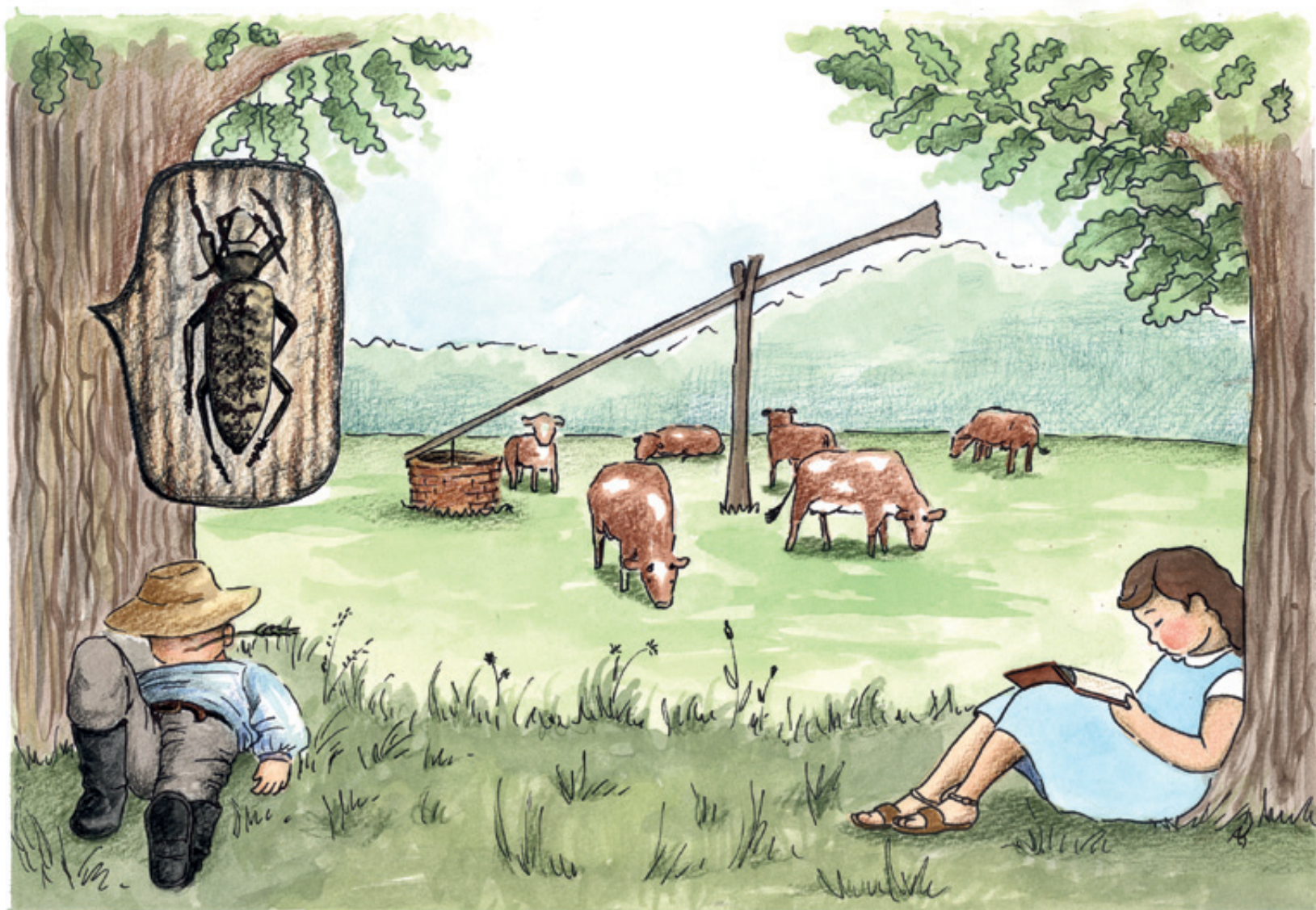

**Segíts Panninak megkeresni a harang-
virágokhoz vezető biztonságos utat!**

A Zasuerdű

A völgyifalui Alsóerdő [Zasuerdű] régen legelő volt. A több mint 100 tehenet számláló csordát a falusi gyerekek őrizték. Az öreg tölgyek adtak árnyékot a kis csordásoknak és a csordának is. A legelőn gémeskút is állt, amiből az állatokat itatták. A Zasuerdű egyik különleges rovara a tölgyes-tövisescincér, ami a Muravidéken csak itt él.

Tudod-e, hogyan nevezik a különböző állatokat őrző pásztorokat és az állatok csoportját, amit őriznek? Kösd össze a pásztort az állatok csoportjával, amit őriz!

A KANÁSZ
vagy KON-
DÁS őrzí a
KONDÁT.

A JUHÁSZ
ügyel a
NYÁJRA.

A MÉNES a
CSIKÓSOK
felügyelete
alatt áll ta-
vasztól őszig.

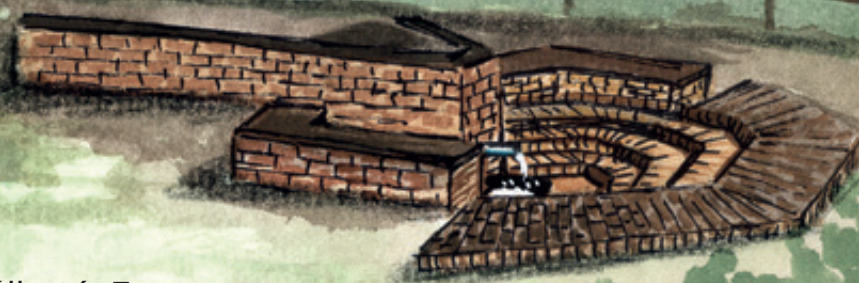
A GULYÁS
többnyi-
re lovon
tereli az
állatokat.
A GULYA
tavasztól
őszig kint
van a sza-
badban.

A CSOR-
DÁS na-
ponta tereli
a CSORDÁT
a faluból a
legelőre és
vissza.

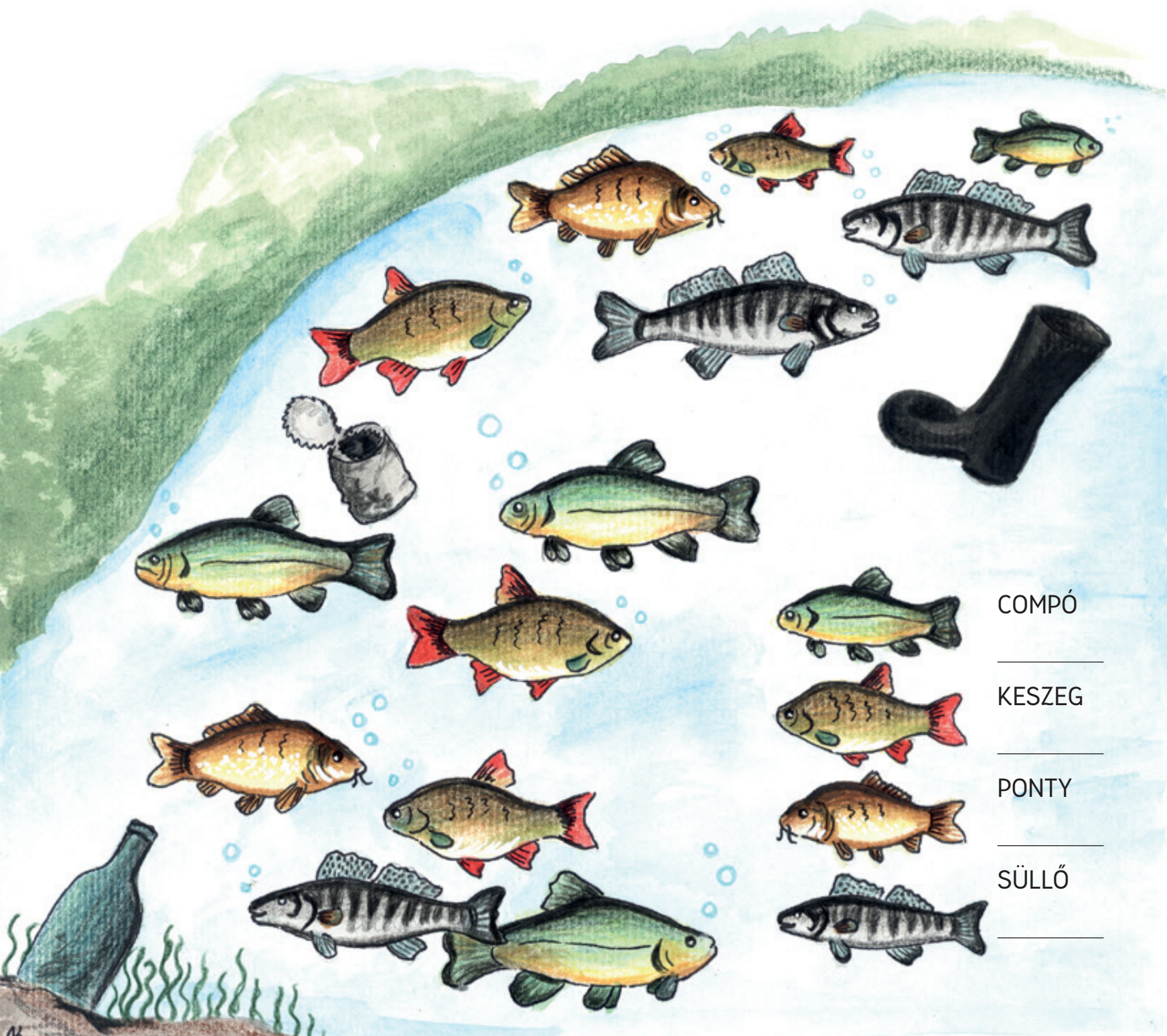

A Bakonaki-tó

A Bakonaki-tó Dobronak közelében található. Ez egy mesterséges tó, amit haltenyésztésre szántak. Sok benne az amur, a compó, a ponty, a keszeg és a süllő. A tó közelében, a Bakonaki-erdőben található a Szent Vid-forrás, amelynek vize a legendák szerint gyógyítja a szembetegségben szenvedőket és a vakokat. A forrástól nem messze áll a Szent Vid-kápolna.

Húzd át, mi nem illik a tóba, majd számold meg, melyik halból mennyi található a vízben!

COMPÓ

KESZEG

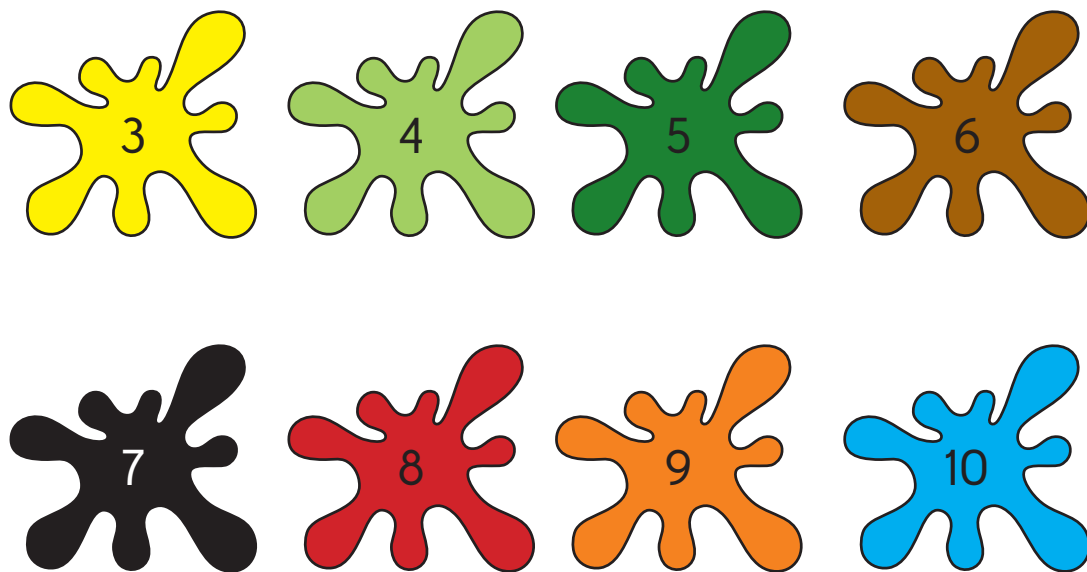
PONTY

SÜLLŐ

A kapornaki forrás

A kapornaki forrás már a törökök idején is csörgedezett. A vize 12 fokal. Még sosem fagyott be és a legnagyobb szárazságok idején sem apadt el. A forrás a múltban nagyon fontos volt, mert nem volt minden háznál kút. A forrásból hordták haza a vizet az emberek vödörben, korsóban, főleg esténként, a munkák végeztével. A helyi lányok és legények gyakran a forrásnál találkoztak. Az anekdoták szerint a szerelmesek a vizet félúton kiöntötték, hogy visszamehessenek a forráshoz, illetve a kedvesükhöz.

Add össze a képen lévő számokat, és az eredmény alapján színezd ki a képet!

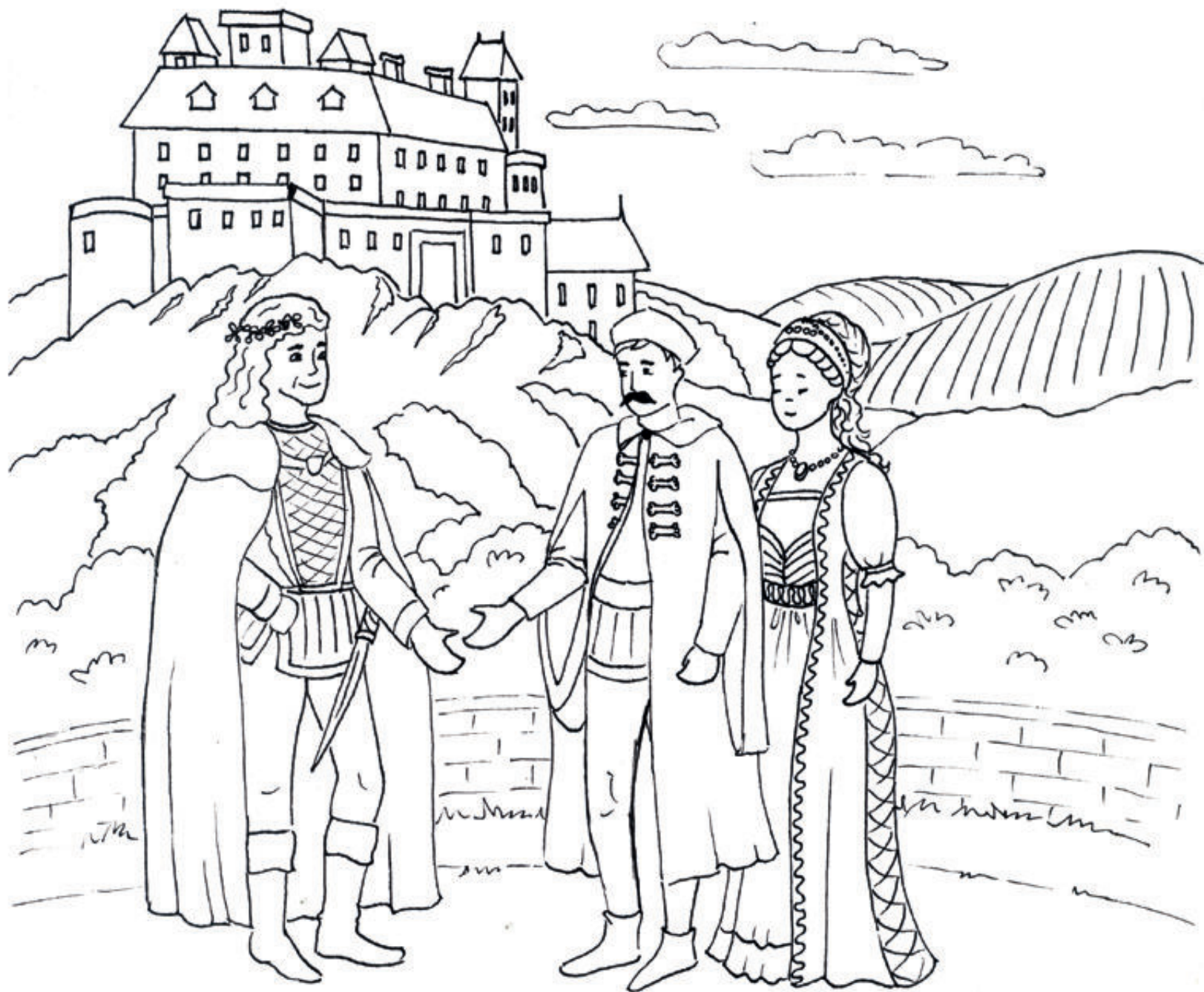

A lendvai vár

A lendvai vár a Lendva-hegy 266 méter magas pontján áll. A várban egykor maga Mátyás király is megszállt. A monda szerint Bánffy Miklós várúr felesége, Sagani Margit ekkor a vár asszonyaival kilovagolt a vár körüli erdőbe sólyommal vadászni. Sagani Margit azonban lemaradt a társaitól és az erdő mocsaras részére tévedt, ahol gyakori volt a vadkan. Ezen a napon, 1480. augusztus 28-án is volt ott egy, amely megtámadta, de Hunyadi Mátyás, a „hollós király” épp időben érkezett és megmentette őt. A nő sebeit a közelben fakadó forrás vizével mosták le.

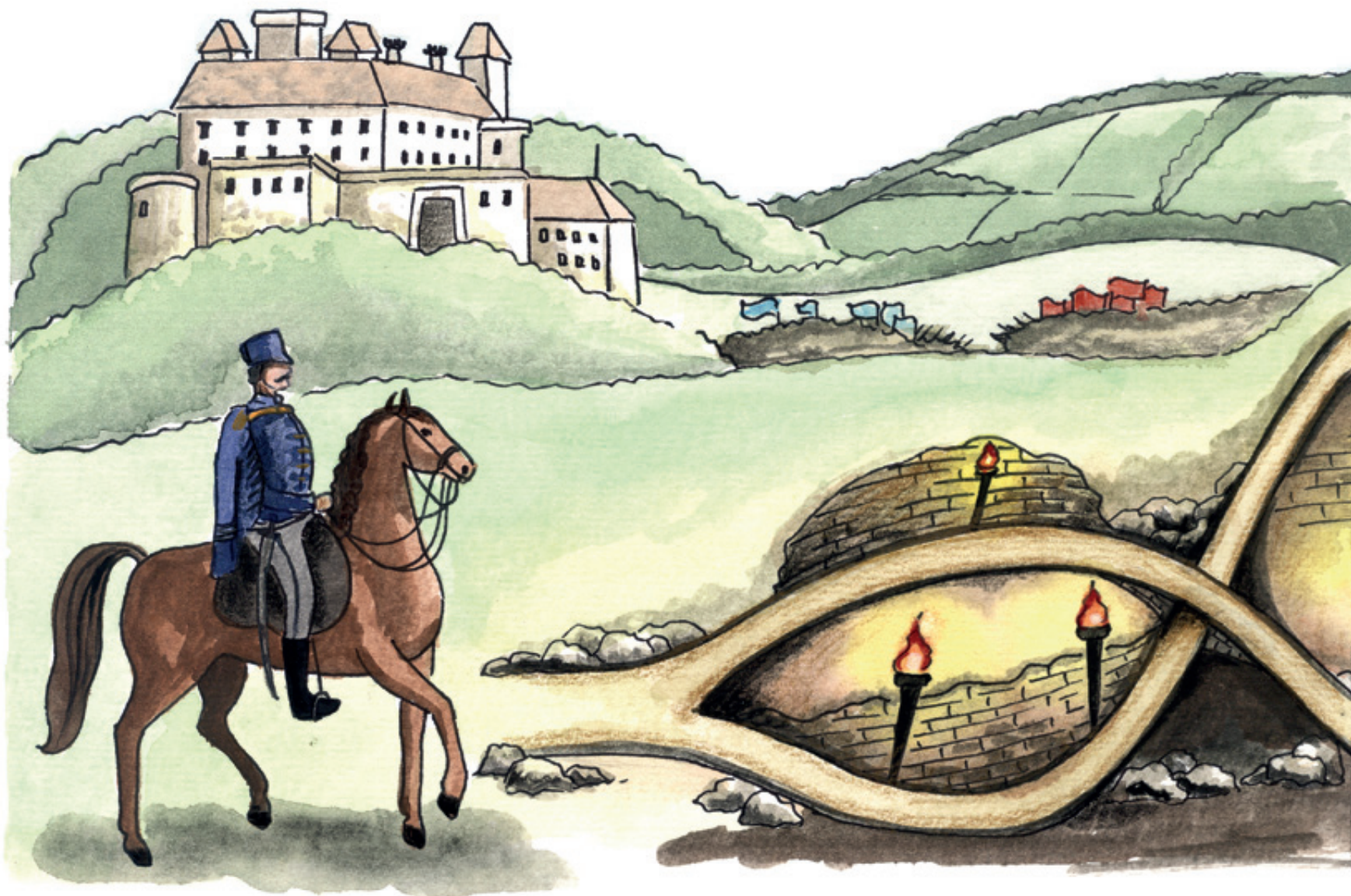

Színezd ki a lendvai várat és a várat körülvevő tájat, valamint Mátyás királyt, a lendvai várurat és feleségét!

Hadik Mihály

Hadik Mihály a monda szerint a lendvai vár, illetve a mai Szentháromság-kápolna helyén álló egykori erőd kapitánya volt. 1603-ban a törökök elkezdtek támadni a várat. Hadik ezt észrevette és a hírt a lendvai vár és a Csonka-dombon álló erőd közötti alagúton akarta hírül vinni az erőd őrségének. A törökök ezt észrevették és elkezdtek őt üldözni, ezért Hadik nem ment le az alagútrendszerbe. A hegy azonban nagyon meredek volt, Hadik lova megbotlott és a törökök utolérték. Egyikük a kardjával nagyot ütött Hadik fejére.

Segítség Hadik Mihálynak, hogy merre kellett volna menekülnie, ha nem vették volna észre a törökök!

Az aranycsiku mondája

Valamikor régen a völgyifalui Garai-erdő felett volt egy barlang. Baj idején oda bújtak a falusiak. Ez így volt akkor is, amikor jöttek a törökök. A törökök azonban megtalálták a barlangot, ami nagyon megtetszett nekik, mert sok mindent el tudtak benne rejteni. Ez jól is jött nekik, mert a magyar katonák elkezdtek őket üldözni. Menekülés közben a sok lopott kincset, ami között volt egy színarany csikó is, a barlangban ásták el és egy vaskapuval zárták el a bejáratát. Úgy gondolták, ha vége a háborúnak, visszajönnek érte. A háború azonban elmúlt, de a kincs itt maradt. A magyar katonák ugyan tudták, hol a kincs, de nem merték kiásni, mert féltek a török átoktól. Emellett a kincset a Fehér Asszony vigyázza, aki olyan ijesztő alak, hogy mindenkinek, aki meglátja, inába száll a bátorsága. Ennek ellenére sokan próbálták kiásni a kincset az idők folyamán, de senkinek sem sikerült, sőt, aki megpróbálta, az mind valamilyen nyavalyában halt meg. A kincs így még ma is ott van valahol a föld alatt, mert azóta a barlang száját betemette a föld.

Kösd össze a pontokat, majd színezd ki a képet!

A Kapornaki Tündérkert

A Kapornaki Tündérkert egy gyümölcsfagyűjtemény, amelyben sok régi és ritka fajtájú gyümölcsfa található: alma, körte, szilva, berkenye. A berkenye egy kisebb, alma vagy körte formájú, sárgás-piros színű gyümölcs. A fa nagyon lassan nő, de igen magasra. Nem terem minden évben elég gyümölcsöt. A különböző gyümölcsökből szárított aszalványt, lekvárt, gyümöcslét, befőttet lehet készíteni, majd különböző ételek készítésénél lehet őket felhasználni.

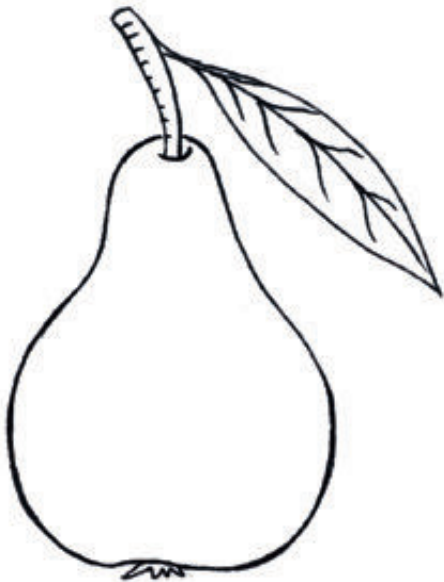
Színezd ki a gyümölcsöket és egészítsd ki a nevüket!

___ M ___

___ V ___

___ R ___

___ R ___ Y ___

A muravidéki ételkülönlegességek

A Muravidéken régen főleg rozslisztból sütöttek kenyeret, amit hétköznapokon fogyasztottak. Ünnepnapokra pedig [fehér] búzalisztból sütöttek perecet.

Régen szinte minden háznál tartottak tehenet. Így volt sok tehéntej, amiből túrót is készítettek. A fűszerezett, kúp alakúra formált és kemencében szárított túrót búbos túrónak nevezik.

Húst régen csak nagyobb ünnepeken vagy disznóvágáskor ettek. Ekkor készültek a hurkák.

A friss disznóhús egy részét pedig besózták és megsütötték, majd fából készült vindőben *vágottsírba* rakták. A vindőt hideg helyre tették. A vindőbe rakott húst *vindőshúsnak* nevezzük.

A sok háziállatot tökkel is etették, ezért sok tököt termesztettek. A magjából pedig olajat préseltek. A tökmagolajat ma is salátafélékre használjuk öntetként.

A muravidéki ételek szótagjai összekeveredtek. Kösd össze őket, majd az ételek nevét írd a rajzok alatti vonalra!

O

ZSÍR

HÚS

LAJ

TÖK

RÓ

DŐS

REC

MAG

TÚ

BÚ

VIN

HUR

VÁ

KA

BOS

PE

GOTT

Irodalomjegyzék

Az *aranycsiku* mondájának adatközlői: Szabó János [Völgyifalu, 1919] és Szabó Jánosné Tóth Karolin [Völgyifalu, 1920]. Gyűjtötte: Lázár Lenke. Völgyifalu, 1975.

Ábrahám Klaudia [2022]: Javaslat a Domonkosfai Porta Muravidéki Magyar Értéktárba történő felvételéhez. Muravidékre – MTIE, Dobronak.

Balaskó Enikő [szerk.]: *Muravidéki Magyar Értéktár 2021*. Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség, Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet, Muravidéki Magyar Ifjúsági Szervezet, Lendva.

Bellosics Bálint [1891]: Az alsó-lendvai vásár. *Vasárnapi Újság*, XXXVIII. évf. 28. sz. 457–459.

Magyar Zoltán [2010]: *Muravidéki népmondák*. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva.

Megoldások

A Lendva-vidék népzeneje:

lakodalom

A Gergely-járás:

B

A Dobronoki György-ház:

hímes tojás, mézeskalács, korsó, *silinga* [kosár], cekker

A Lendva-vidéki vásárok:

halat, fazekakat, cukorkákat, fából, hurkát, lángost,
mézeskalácsot, kürtőskalács

A szoknyásharangok:

A4, B1, C6, D2, E5, F3

A Bakonaki-tó:

compó: 4, keszeg: 4, ponty: 2, süllő: 3

A Kapornaki Tündérkert:

alma, szilva, körte, berkenye

A muravidéki ételkülönlegességek:

pe-rec, bú-bos tú-ró, hur-ka, vin-dős-hús, vá-gott-zsír,
tök-mag-o-laj

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.4Lendava)(02.053.2)
930.85(497.411=511.141)(02.053.2)
39(497.411=511.141)(02.053.2)

BALASKÓ, Enikő

Kis értéktárkönyv : játékos füzet a Muravidéki Magyar Értéktárról / [szöveg
Balaskó Enikő ; illusztráció Ábrahám Klaudia]. - Lendva : Muravidéki Magyar
Önkormányzati Nemzeti Közösség : Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2022

ISBN 978-961-95465-2-9 (Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség)
COBISS.SI-ID 110165507

www.muravidekiertektar.si

